

ВЕКТОРИ НА ПЛОЩИНІ

ПЛАН

1. Поняття вектора. Історична довідка.

2. Вектор. Модуль і напрям вектора.
Рівність векторів.

3. Координати вектора.

4. Додавання векторів.

5. Віднімання векторів.

6. Множення вектора на число.
Колінеарні вектори.

7. Скалярний добуток векторів.

ПОНЯТТЯ ВЕКТОРА

Поняття вектора є одним із фундаментальних понять сучасної математики. Його можна визначати по-різному:

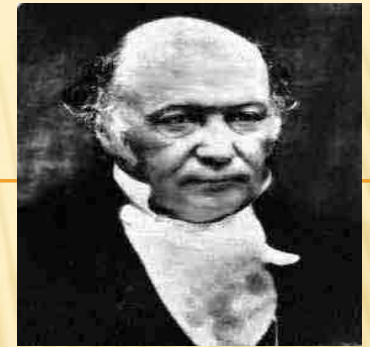
Як напрямлений відрізок

Як упорядковану пару точок, що є кінцями напрямленого відрізка

Як паралельне перенесення

ПОНЯТТЯ ВЕКТОРА

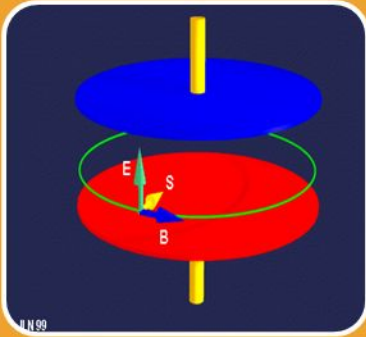
**Г.
Грассман**

**В.
Гамільтон**

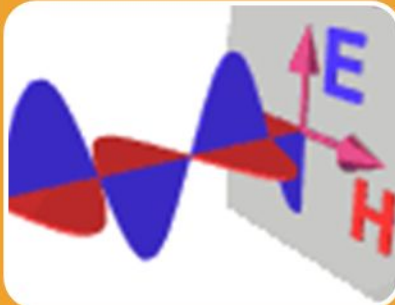
Поняття вектора уперше з'явилося в роботах німецького математика ХІХ ст. Г. Грассмана і ірландського математика В.Гамільтона. Потім воно було охоче сприйняте багатьма математиками і фізиками.

В сучасній математиці це поняття відіграє дуже важливу роль.

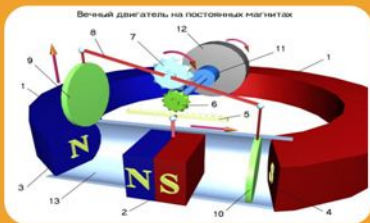
ЗАСТОСУВАННЯ ВЕКТОРА

Уперше поняття вектора як напрямленого відрізка знайшло застосування в механіці для зображення фізичних векторних величин: швидкості, прискорення, сили, моменту сили тощо.

Високий ступінь наочності і простота геометричних операцій над векторами як напрямленими відрізками сприяли тому, що поняття вектора знайшло загальне визнання і застосування в інших розділах фізики: в кінематиці, статиці, динаміці точки і динаміці системи, в теорії відносності, в теорії потенціалу та гідродинаміці.

Також стало одним із основних понять таких наук, як векторна алгебра, векторний аналіз, теорія поля.

МАТЕМАТИЧНЕ ПОНЯТТЯ ВЕКТОРА

Проте хоча поняття вектора знайшло перше застосування в фізиці, це **математичне поняття**, усі операції над якими виконуються за законами математики.

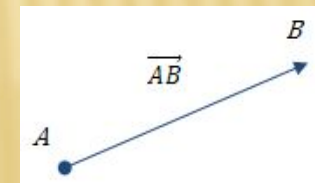
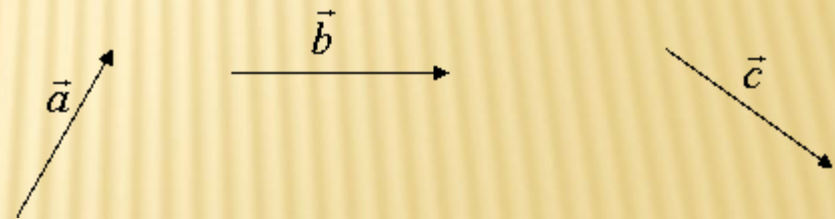
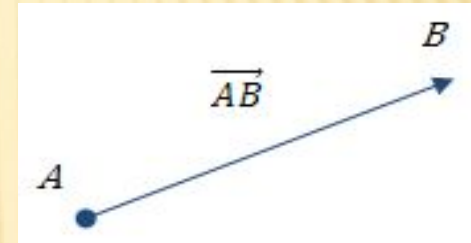
Вектор як математичне поняття міцно ввійшов у шкільну математику, у різні нематематичні науки. В школі за допомогою векторного методу розв'язується багато різноманітних задач, які не мають іншого способу розв'язання.

Саме тому вивчення поняття вектора є дуже важливим в сучасних умовах розвитку математичних наук.

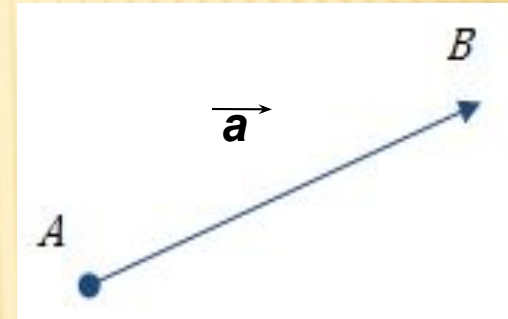
ВЕКТОР. ПОЗНАЧЕННЯ ВЕКТОРА

- **Вектором** називається напрямлений відрізок, тобто відрізок в якому виділено початок і кінець
- Вектори позначають так: $\vec{a}$, $\vec{b}$, $\vec{c}$
- Або за початком і кінцем: $\overrightarrow{AB}$, $\overrightarrow{CD}$.

МОДУЛЬ ВЕКТОРА

□ **Абсолютною величиною** (або **модулем**) називається довжина відрізка, що задає вектор.

$$|\vec{a}| = AB$$

□ Абсолютна величина нуль-вектора дорівнює нулю.

$$|\vec{0}| = 0$$

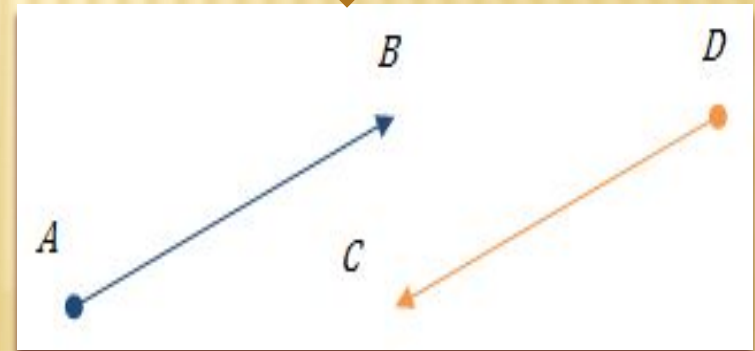
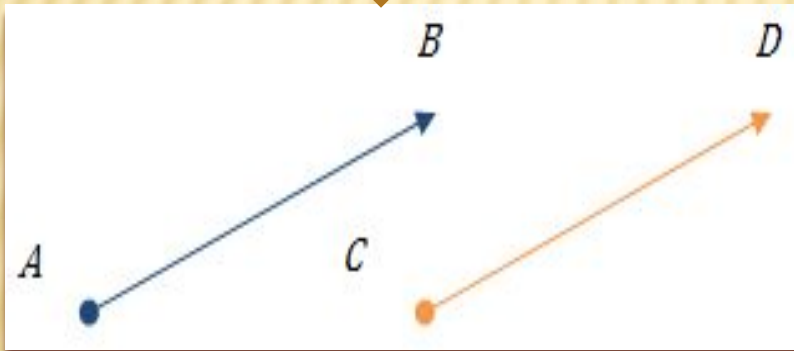

НАПРЯМ ВЕКТОРА

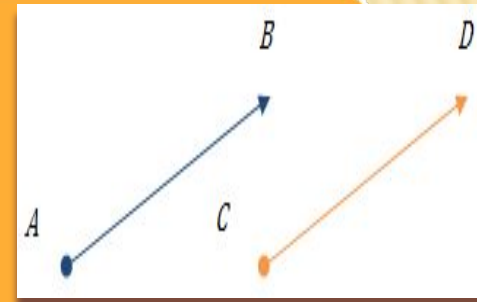
Вектори $\vec{AB}$ і $\vec{CD}$ називаються **однаково напрямленими**, якщо однаково напрямлені і півпрямі $\vec{AB}$ і $\vec{CD}$.

Вектори $\vec{AB}$ і $\vec{CD}$ називаються **протилежно напрямленими**, якщо протилежно напрямлені й півпрямі $\vec{AB}$ і $\vec{CD}$.

РІВНІСТЬ ВЕКТОРІВ

Два вектори називаються рівними, якщо вони суміщаються паралельним перенесенням.

Рівні вектори однаково напрямлені і рівні за абсолютною величиною.

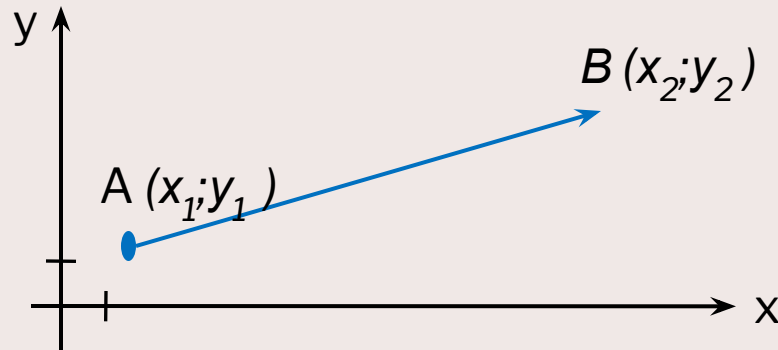
І навпаки, якщо вектори однаково напрямлені і рівні за абсолютною величиною, то вони рівні.

КООРДИНАТИ ВЕКТОРА

Координатами вектора $\vec{a}$ з початком $A(x_1; y_1)$ і кінцем $B(x_2; y_2)$ називаються числа
 $a_1 = x_2 - x_1$ $a_2 = y_2 - y_1$

Абсолютна величина вектора $\vec{a}$ з координатами $(a_1; a_2)$ дорівнює арифметичному квадратному кореню із суми квадратів координат

$$|\vec{a}| = \sqrt{a_1^2 + a_2^2}$$

ЗАДАЧА №1

- Дано точки $A(3;5)$ і $B(-3;3)$. Знайдіть координати вектора $\vec{AB}$.

ЗАДАЧА №2

- Дано вектор $\vec{a}(3;4)$. Знайти абсолютну величину вектора $\vec{a}$.

РОЗВ'ЯЗАННЯ N°1

$$\vec{AB}(-3-3;3-5) = \vec{AB}(-6;-2).$$

Відповідь. $\vec{AB}(-6;-2)$

РОЗВ'ЯЗАННЯ N°2

$$|\vec{a}| = \sqrt{3^2 + 4^2} = \sqrt{9 + 16} = \sqrt{25} = 5$$

Відповідь. $|\vec{a}| = 5$.

ДІЇ З ВЕКТОРАМИ

□ Сумою векторів $\vec{a}$ і $\vec{b}$ з координатами a_1, a_2 і b_1, b_2 називається вектор $\vec{c}$ з координатами $a_1 + b_1, a_2 + b_2$, тобто

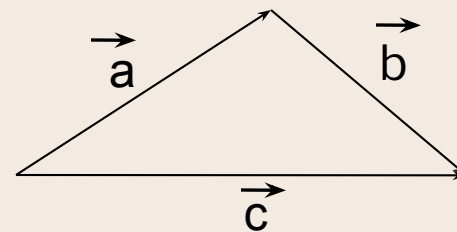
$$\vec{a}(a_1, a_2) + \vec{b}(b_1, b_2) = \vec{c}(a_1 + b_1; a_2 + b_2)$$

□ Закони додавання

$$\vec{a} + \vec{0} = \vec{a}$$

$$\vec{a} + \vec{b} = \vec{b} + \vec{a}$$

$$\vec{a} + (\vec{b} + \vec{c}) = (\vec{a} + \vec{b}) + \vec{c}$$

$$\vec{c} = \vec{a} + \vec{b}$$

ЗАДАЧА №3

- Знайдіть координати вектора $\vec{c}$, що є сумою векторів $\vec{a}(4;8)$ і $\vec{b}(-4;5)$.

РОЗВ'ЯЗАННЯ

- Нехай $\vec{c}(c_1; c_2)$.

$$c_1 = a_1 + b_1; c_1 = 4 - 4 = 0;$$

$$c_2 = a_2 + b_2; c_2 = 8 + 5 = 13.$$

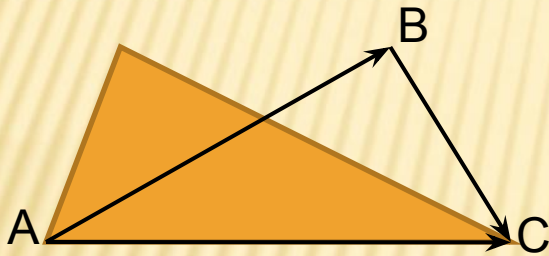
Отже $\vec{c}(0;13)$.

Відповідь: $\vec{c}(0;13)$

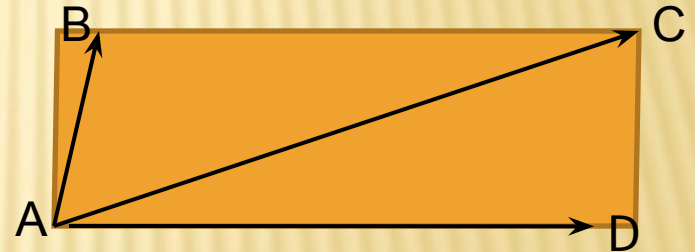
ДОДАВАННЯ ВЕКТОРІВ

Правило
трикутника

$$\bullet \vec{AB} + \vec{BC} = \vec{AC}$$

Правило
паралелограма

$$\bullet \vec{AB} + \vec{AD} = \vec{AC}$$

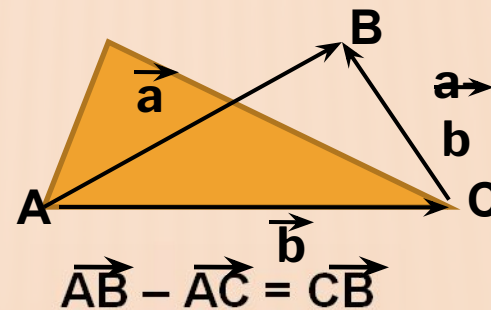

ВІДНІМАННЯ ВЕКТОРІВ

Правило для
побудови
різниці двох
векторів

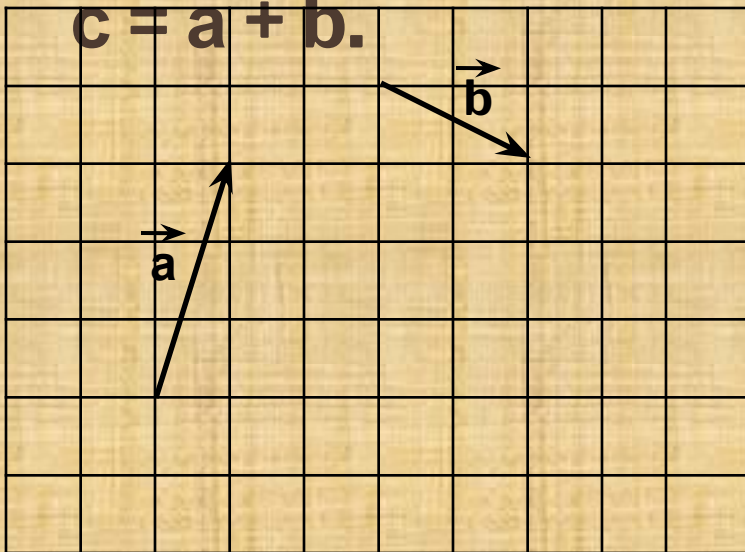
- Щоб побудувати вектор, який дорівнює різниці векторів $\vec{a}$ і $\vec{b}$, треба від однієї точки відкласти вектори $\vec{a}$ і $\vec{b}$, що дорівнюють їм. Тоді вектор, початок якого збігається з кінцем вектора $\vec{b}$, а кінець – з кінцем вектора $\vec{a}$, буде різницею векторів $\vec{a}$ і $\vec{b}$.

Побудова

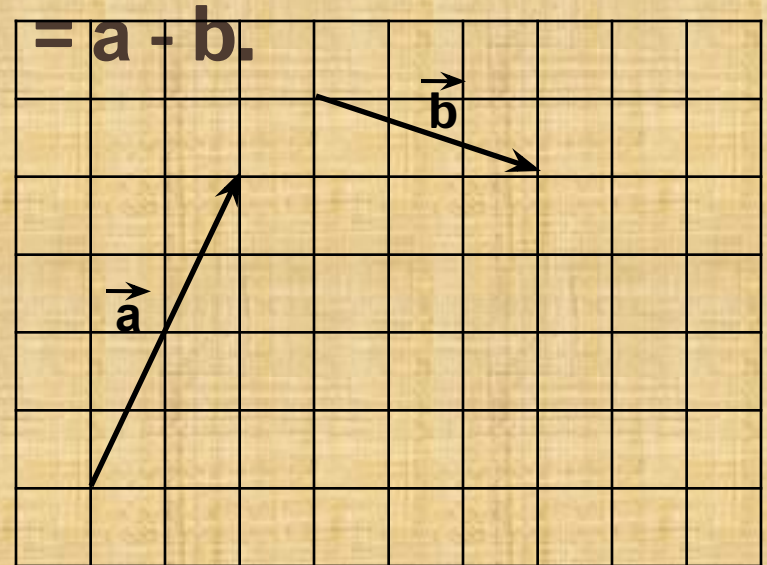
ЗАДАЧА №4

- Дано вектори $\vec{a}$ і $\vec{b}$ (див.рис.). Побудувати вектор: $\vec{c} = \vec{a} + \vec{b}$.

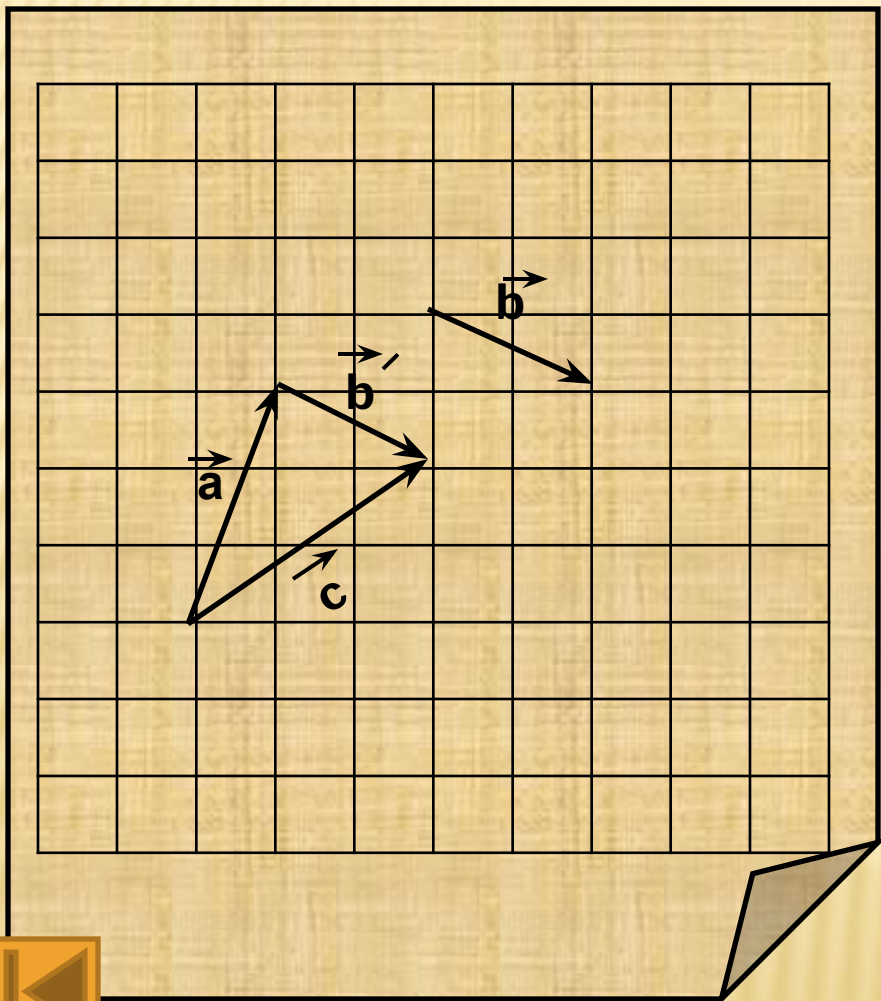

ЗАДАЧА №5

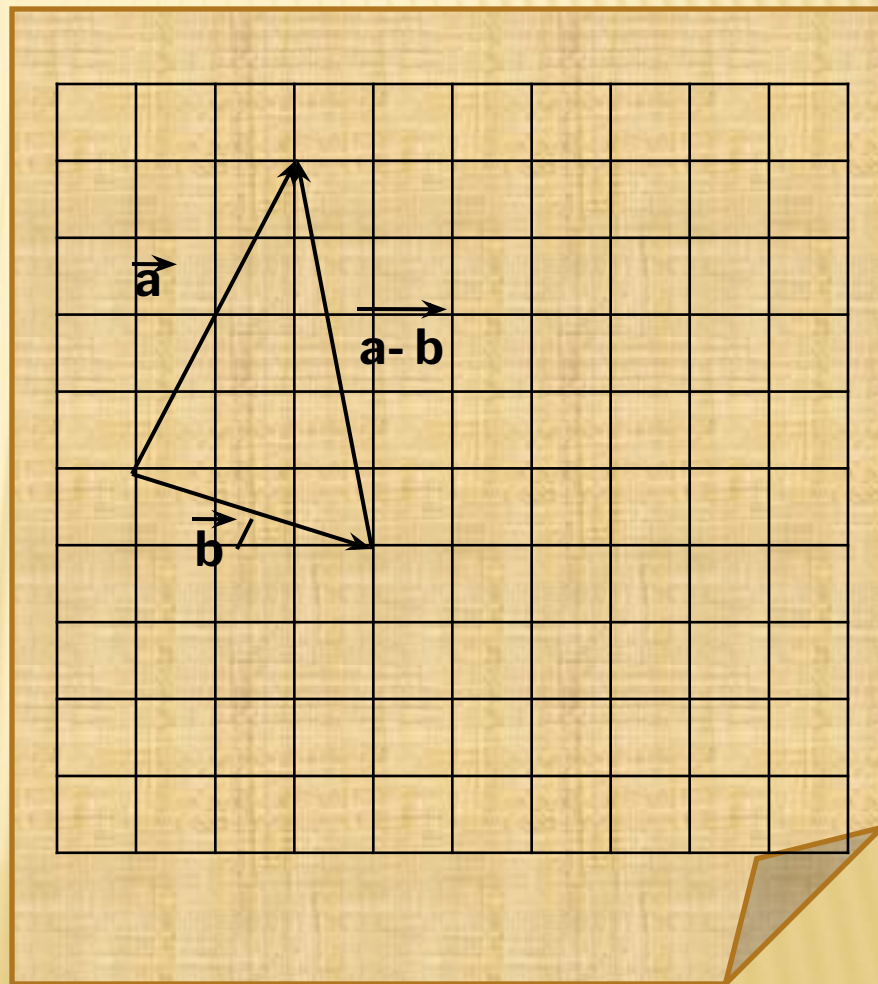
- Дано вектори $\vec{a}$ і $\vec{b}$ (див.рис.). Побудувати вектор: $\vec{c} = \vec{a} - \vec{b}$.

ПОБУДОВА N°4

ПОБУДОВА N°5

МНОЖЕННЯ ВЕКТОРА НА ЧИСЛО.

Добутком вектора $(a_1; a_2)$ на число λ

називається вектор $(\lambda a_1; \lambda a_2)$, тобто

$$(a_1; a_2) \lambda = (\lambda a_1; \lambda a_2)$$

Закони множення вектора на число

Для будь-якого вектора $\vec{a}$ та чисел λ, μ

$$(\lambda + \mu) \vec{a} = \lambda \vec{a} + \mu \vec{a}$$

Для будь-яких двох векторів $\vec{a}$ і $\vec{b}$ та

$$\text{числа } \lambda$$

$$\lambda (\vec{a} + \vec{b}) = \lambda \vec{a} + \lambda \vec{b}$$

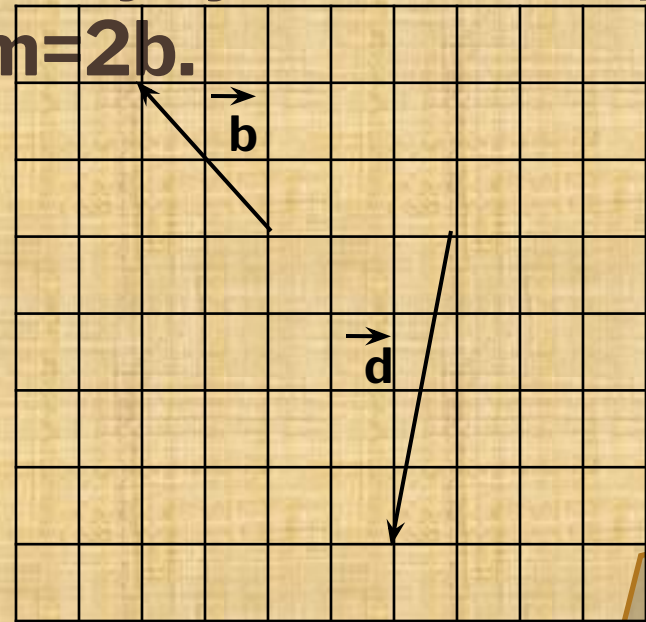
ЗАДАЧА №6

- Дано вектори $\vec{c} (-3; 8)$ і $\vec{b} (4; 16)$.
Обчислити
кдо $\frac{1}{4}$ динати вектора
 $\vec{n} = \vec{b} + \vec{c}$.

ЗАДАЧА №7

- Дано вектори $\vec{d}$ і $\vec{b}$
(див. рис.).
Побудувати вектор
 $\vec{m} = 2\vec{b}$.

1. Знайдемо координати вектора $\vec{a}$

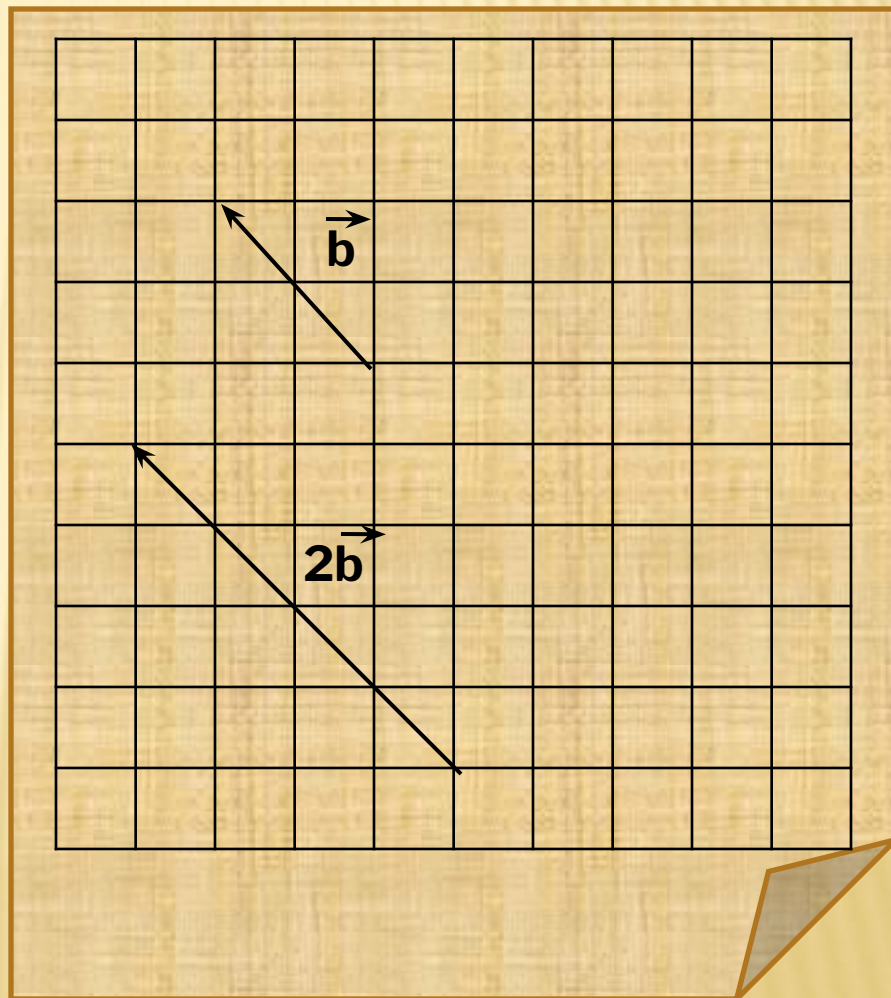
$$\frac{1}{4} \vec{a} = \frac{1}{4} \vec{a}$$

$$\vec{b} = (4; 16) =$$

$$= \left(\frac{1}{4} \cdot 4; \frac{1}{4} \cdot 16 \right) = (1; 4).$$

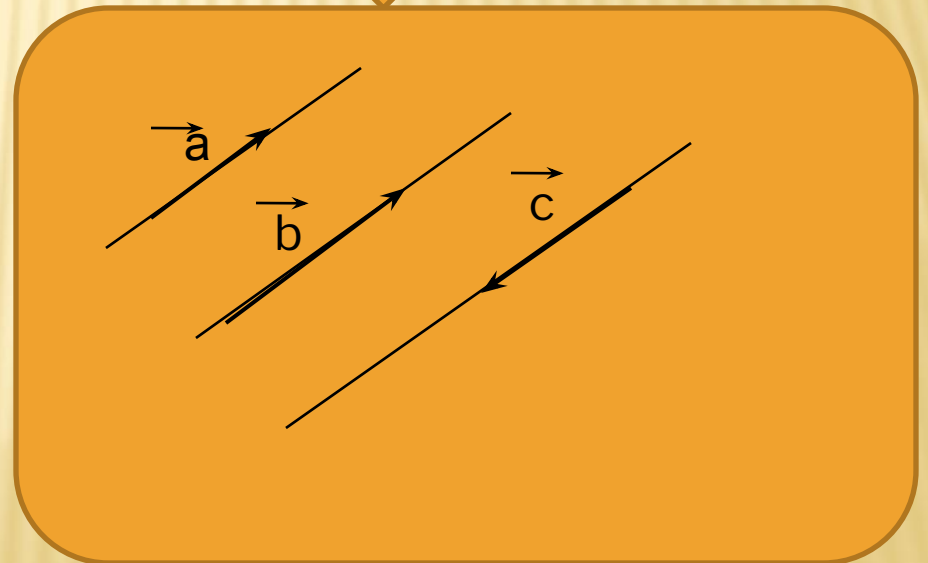
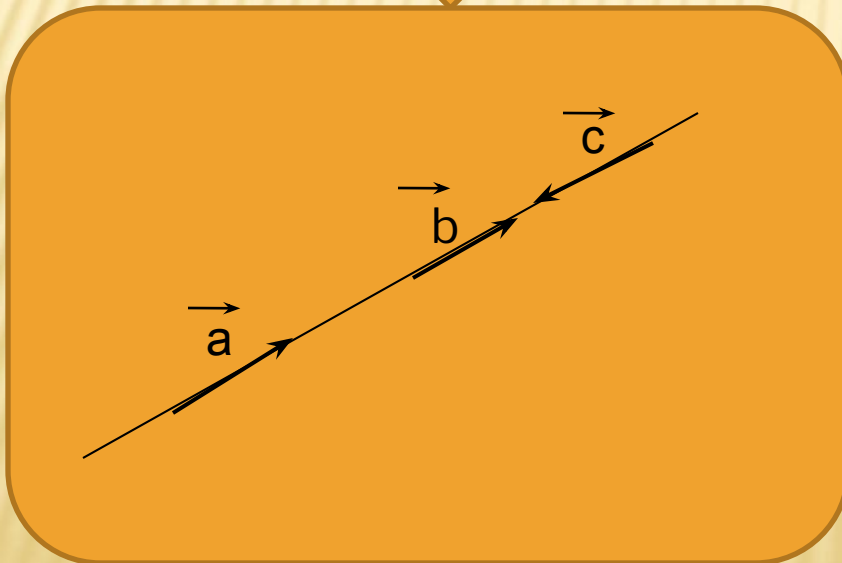
2. Знайдемо координати вектора $\vec{n}$.

$$\vec{n} = (1 + (-3); 4 + 8) = (-2; 12).$$

КОЛІНЕАРНІ ВЕКТОРИ

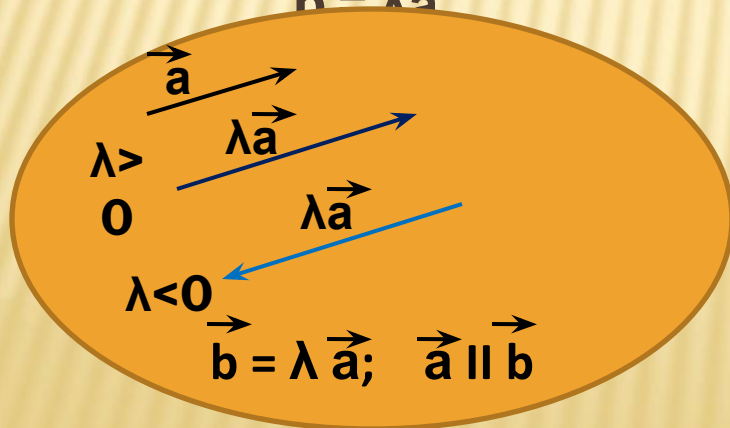
Два ненульових вектора називаються **колінеарними**, якщо вони лежать на одній прямій або на паралельних прямих

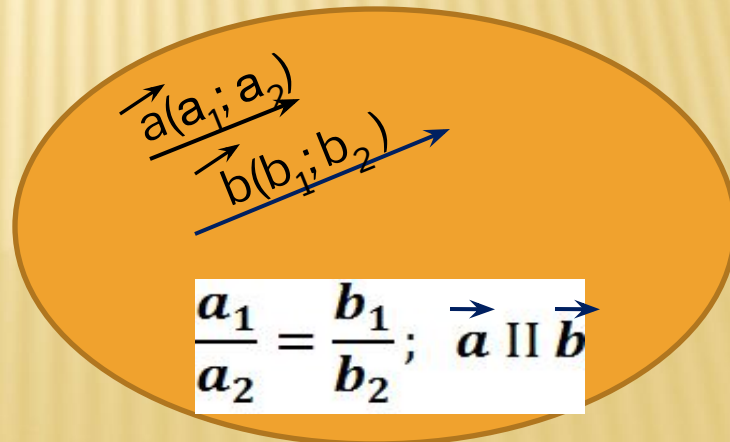
ОЗНАКИ КОЛІНЕАРНОСТІ ВЕКТОРІВ

□ Якщо ненульові вектори $\vec{a}$ і $\vec{b}$ пов'язані співвідношенням $\vec{b} = \lambda \vec{a}$ ($\lambda \neq 0$), то вектори $\vec{a}$ і $\vec{b}$ колінеарні. І навпаки, якщо ненульові вектори $\vec{a}$ і $\vec{b}$ колінеарні, то існує таке число $\lambda \neq 0$, що

$$\vec{b} = \lambda \vec{a}$$

Якщо вектори колінеарні, то їх відповідні координати пропорційні. І навпаки, якщо відповідні координати двох векторів пропорційні, то ці два вектори колінеарні.

ЗАДАЧА № 8

- Дано чотири точки $A(3;0)$, $B(0;1)$, $C(2;7)$ і $D(5;6)$. Доведіть, що $\vec{AB}$ і $\vec{CD}$ колінеарні.

ДОВЕДЕННЯ

1. Знайдемо координати вектора $\vec{AB}$.

$$\vec{AB} (0-3; 1-0) = \vec{AB}(-3; 1);$$

2. Знайдемо координати вектора $\vec{CD}$.

$$\vec{CD} (5 - 2; 6 - 7) = \vec{CD}(3; -1).$$

3. Якщо $\vec{AB} \parallel \vec{CD}$ і $\vec{AB}(x_1; x_2), \vec{CD}(y_1; y_2)$,

то $\frac{x_1}{y_1} = \frac{x_2}{y_2}$;

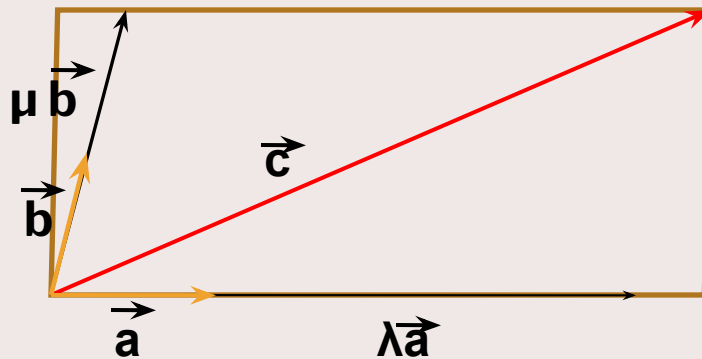
$$\frac{-3}{3} = \frac{1}{-1} \quad -1 = -1, \quad \text{отже } \vec{AB} \parallel \vec{CD}, \text{ що й}$$

Треба

було довести.

РОЗКЛАДАННЯ ВЕКТОРА ЗА ДВОМА НЕКОЛІНЕАРНИМИ ВЕКТОРАМИ

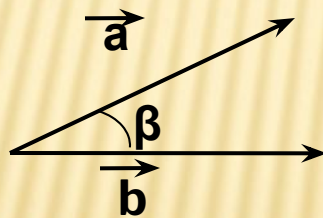
Будь – який вектор $\vec{c}$ можна розкласти за двома неколінеарними векторами $\vec{a}$ і $\vec{b}$ у вигляді $\vec{c} \equiv \lambda \vec{a} + \mu \vec{b}$, до того ж це розкладання єдине

$$\vec{c} \equiv \lambda \vec{a} + \mu \vec{b}$$

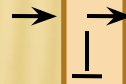
СКАЛЯРНИЙ ДОБУТОК ВЕКТОРІВ

Скалярним добутком векторів $\vec{a}(a_1; a_2)$ і $\vec{b}(b_1; b_2)$ називається число $a_1 b_1 + a_2 b_2$

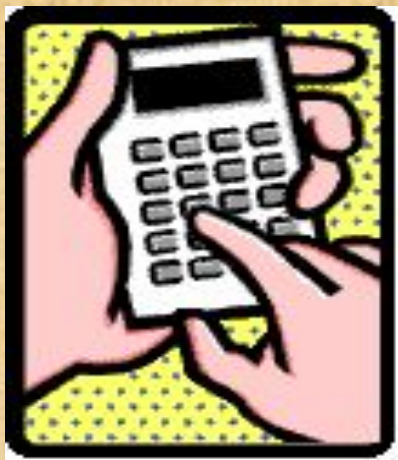
$$\vec{a} \cdot \vec{b} = |\vec{a}| |\vec{b}| \cos \beta$$

$$\cos \beta = \frac{\vec{a} \cdot \vec{b}}{|\vec{a}| |\vec{b}|}$$

ЗАДАЧА № 9

- Знайти кут між векторами $\vec{a}$ і $\vec{b}$, якщо $|\vec{a}| = 4\sqrt{2}$, $|\vec{b}| = 3$, $\vec{a} \cdot \vec{b} = 12$.

ЗАДАЧА № 10

- Довести, що вектори $\vec{a}$ і $\vec{c}$ перпендикулярні, якщо $a(3;2)$, $c(6;-9)$.

РОЗВ'ЯЗАННЯ N°9 N°10

ДОВЕДЕННЯ

$$\square \vec{a} \cdot \vec{b} = |\vec{a}| \cdot |\vec{b}| \cdot \cos \beta;$$

$$\cos \beta = \frac{\vec{a} \cdot \vec{b}}{|\vec{a}| |\vec{b}|}$$

$$\cos \beta = \frac{12}{4\sqrt{2} \cdot 3} = \frac{1}{\sqrt{2}}$$

$$\beta = 45^\circ$$

Відповідь : 45° .

$\square$ Якщо вектори перпендикулярні, то їх скалярний добуток дорівнює нулю.

$$\vec{a} \cdot \vec{c} = 0,$$

$$\vec{a} \cdot \vec{c} = 3 \cdot 6 + 2 \cdot (-9) = 18 - 18 = 0,$$

тобто $\vec{a} \perp \vec{c}$.

